

Narodni heroj Azerbajdžana
MEHDI HUSEJNZADE – MIHAJLO
(1918-1944)

V partizanskih vrstah Slovenije, še posebej na Primorskem, je sodelovalo veliko državljanov Azerbajdžana, ki so zbežali iz nemškega ujetništva ali posebnih formiranih legij. Med njimi so bili Kadir Inskenderov, Gakka Mihail Aršanov, Novruz Novruzov, Džabar Alijev, Hulamhusein Alijev, Mizardžan Mizardžanov, Bajnar Azizov, Mamed Saddilajev, Uzbeki Saša, Zahirov, Jakub Davidov, Hakkas Mihajl Aršanov, Mizdanat Seidov-Ivan, kulturna plesna skupina, ki jo je vodila Novruza Novruzova, humoristka Hamida Agajeva in tudi Mehdi Husejnzade s partizanskim imenom Mihajlo, ki je bil po vojni posmrtno imenovan za narodnega heroja Sovjetske zveze oziroma Azerbajdžana. Večina jih je bila dejavna na Primorskem pod okriljem IX. korpusa 30. divizije v "Ruskem bataljonu", ki je štel okoli šesto borcev. Padlo jih je okoli 160, največ konec aprila in v začetku maja 1945 med osvoboditvijo Trsta.

Mehdi se je rodil v vasi Novksani pri Bakuju leta 1918. Zelo mlad je ostal brez staršev. Vzgajala sta ga babica in sestra. V Bakuju je obiskoval osnovno šolo, katere ravnatelj je bil znani pisatelj Sulejman Sani Ahundov. Po njej je šolanje nadaljeval na učiteljišču. Po srednji šoli se je želel vpisati na umetniško akademijo v Sankt Peterburgu, ker mu ni uspelo, je vpisal francoščino in nemščino na inštitutu za tuje jezike. Zaradi visokih stroškov se je še pred koncem študija prepisal na pedagoški inštitut v Bakuju. Med študijem se je začela vojna in Rdeča armada je vpoklicala tudi njega. Kot vodja minometnega voda je bil ranjen avgusta 1942 med boji za Stalingrad, kjer je padel v nemško ujetništvo. Zaradi znanja nemščine je v ujetništvu in pri legionarjih opravljal delo prevajalca. Kmalu je začel delovati kot vodja antifašistične ilegale in med ujetniki gojil in bodril upornost proti Nemcem. Po premestitvi na Primorsko je v zelo kratkem času prišel v stik z našo partizansko ilegalo in februarja 1944 je organiziral skupinski pobeg k partizanom. Kot vplivna oseba je pritegnil v partizanske vrste okoli stopetdeset sovjetskih ujetnikov.

V IX. korpusu NOV in POJ je deloval kot obveščevalec in diverzant. Bil je član Gradnikove brigade. Kot pogumen borec-diverzant z imenom Mihajlo je izvedel več diverzantskih akcij in ker je bil zelo uspešen, je bil strah in trepet med okupatorjevimi vrstami. Med soborci je bil heroj Mihajlo znan kot hraber, drzen, odločen, neustrašen, iniciativen in neumoren, kot človeka pa ga je odlikovala trdnost, mirnost, pridnost in skromnost. Svoj prvi podvig je izvedel v Solkanu predmestje Nove Gorice, ko je v preobleki v nemškega oficirja preusmeril vojaški kamion poln orožja v drugo smer, da je padel na partizanko območje. Med njegovimi diverzijami so najbolj znane naslednje:

- 2. aprila 1944 je miniral kinodvorano na Opčinah pri Trstu;
- 23. april istega leta je miniral častniški dom v Trstu;
- v Trstu je miniral šest vojašnic, dve električni centrali, zgradbo fašističnega lista "Il Piccolo";

- zaplenjeno orožje, municijo in hrano je dostavljal partizanom itd.

Vodil je minersko četo, ki je opravljala odgovorne naloge in rušila transportne zveze ter tako onemogočala prevoz nemških sil na fronto v Italiji, posebej med njihovo ofenzivo Gotske linije v Apeninih. Anglo-ameriška misija pri IX. Korpusu mu je večkrat izrekla priznanje za njegove akcije, med primorskim ljudstvom pa se je širilo spoštovanje in občudovanje njegovih junaških podvigov.

Usoda je nanekla, da zadnji podvig, razstrelitev večjega skladišča orožja in municije, je opravil v Solkanu. Po uspešno opravljeni akciji se je podal v Vitovlje, kjer je pogostokrat bival. Vaščani so ga imeli za svojega. Tudi tokrat je tam želel prespati in se odpočiti, vendar so ponoči 2. novembra 1944 v vas neopazno prišli Nemci. Med begom je prišlo do streljanja, kar je bil njegov zadnji boj. Zjutraj so Nemci odpeljali svoje padle, mrtvega Mihajla pa so pustili na kraju, kjer je padel. Našla ga je deklica, ki je šla po mleko. Obvestila je očeta, ki ga je s sinom pokopal na pokopališču v Šempasu. Ko je vest o njegovi smrti prišla v štab IX. Korpusa, njegovi soborci iz "Ruskega bataljona" niso dovolili, da bi ležal blizu okupatorja, zato so v noči na 19. november s pomočjo domačinov prepeljali njegovo truplo v Čepovan, kjer so ga slavnostno pokopali. Danes leži v grobu skupaj z našimi enaintridesetimi borci. Na spomeniku piše: "Spi, naš dragi Mehdi, heroj azerbajžanskega naroda, Tvoj podvig v imenu svobode bo vedno ostal v srcih Tvojih prijateljev!"

Mehdi-Mihajlo se je zavedal nevarnosti in pomembnosti svojega dela. Tako je v enem izmed pisem sestri napisal: "Če je potrebno umreti za domovino, potem bom umrl kot heroj!" Predsedstvo Sovjetske zveze mu je šele po smrti Stalina, 11. aprila 1957, podelilo naziv heroja Sovjetske zveze. Domačini Vitovelj so mu z Območnim odborom Združenja borcev Nova Gorica 3. julija 1983 postavili spomenik na kraju, kjer je padel. Na njegov grob v Čepovanu in k spomeniku v Vitovljah zadnja leta redno, neorganizirano in spontano prihajajo državljani Azerbajdžana. Heroj Mihajlo je padel za svojo in našo domovino, zato ga primorsko ljudstvo spoštuje ter neguje njegov grob in spomenik.

25.10. 2007 sta odkrila spomenik heroju Mihajlu v Šempasu podpredsednik vlade Azerbajdžana g. Elhin Afandijev in župan mesta g. Mirko Brulc. Spomenik sta omogočila država Azerbajdžan in Mesta občina Nova Gorica. Skulptura je delo kiparja Akifa Asgarova, podnožje kamnoseka Mužine iz Sela.

10.06.2011 je ob prisotnosti predsednika naše države dr. Danila Turka je odkril muzejsko sobo posvečeno heroju Mihajlu predsednik Azerbajdžana dr. Ilham Alijev. Muzejsko sobo je opremil Muzej literature Baku pod vodstvom direktorja g. Rafaela Huseinova in ob sodelovanju Goriškega muzeja.

Predsednik
Društva prijateljstva Slovenije in Azerbajdžana

Ivan Bašin

Nova Gorica, dne 23. 04. 2013